

HATÁROKON ÁTÍVELŐ FEMINISTA MANIFESZTUM

Feminista fordítássorozatunk mot-
tóját - A hallgatásod nem véd meg
- Audre Lorde afroamerikai lesz-
bikus feminista szerzótől kölcsö-
nőztük. A sorozatban különböző
nemzetközi és romániai interszek-
cionális, antirasszista és antikapita-
lista feminista esszék, elemzések és
manifesztumok magyar fordításait
közöljük, melyek a cinkos csend
helyett a meghallgatást, az elhallga-
tás helyett a felszólalást és a párbe-
szédet kívánják katalizálni.

A Szabad Oldalak kollektíva tisztában van a fizikai könyvek ökológiai hatásával, ezért emlékeztetjük azt hogy:

Oszd meg

a könyveid szeretteddel a családból vagy a közösségből.

Ajándékozd el

a könyveket, amelyekre már nincs szükséged.

Ne dobd el

soha a könyveket, még ha megrongálódta sem. Valaki másnak örömet okozhat.

Javítsd meg

Keríts időt, hogy megjavíts egy könyvet és adj esélyt, hogy másokhoz eljusson.

Csak azt vedd meg, amire szükséged van

Ne vásárolj könyveket dísznek. Azt vedd meg, ami tényleg érdekel.

pagini-libere.ro

facebook.com/editurapaginilibere

instagram.com/paginilibere

editurapaginilibere@protonmail.com

aszem.info

facebook.com/aszempont

aszempont@gmail.com

A Pagini Libere (Szabad Oldalak) egy anarchista kiadó.

Decentralizált, autonóm és horizontálisan szerveződő kollektíva. Román és – alkalomadtán – más nyelvű nyomtatványaink (könyvek, brosúrák, fanzinek) kiadásával az a célunk, hogy a jelenlegi kapitalista és autoritárius rendszernek ellenállni képes személeteket és gyakorlatokat népszerűsítsünk, ösztönözzünk.

A libertárius hagyományban a pamflet, a rejtve és titkon nyomtatott kiadványok gyakran közkezen forogtak, szabadon. A Pagini Libere Kiadó folytatni kívánja ezt a hagyományt és arra bátorít mindenkit, hogy használja, adaptálja és – ha indokolt – módosítsa szövegeinket. Az egyetlen kitétel az, hogy mindez ne kereskedelmi célból történjen. Arra kérjük azokat, akik az általunk kiadott anyagokat vagy az azokból kiragadott részleteket használják, amennyiben lehetséges, jelezzék a forrást.

A szem egy önszerveződő és nem hierarchikus romániai, magyar nyelvű társadalomkritikai és kulturális online folyóirat.

Elméleti, tudományos és kritikai publikációinkon keresztül szociális problémákra igyekszünk reflektálni. Erdélyi folyóiratként abban a sajátos helyzetben vagyunk, amely lehetővé teszi, hogy összekötő kapocsként működhessünk a magyar és a román kritikai kultúra, valamint a határon inneni és túli magyar nyelvterületek és más európai kritikai kezdeményezések, publikációs felületek és politikailag aktív csoportok között.

Már megjelent:

BROSÚRÁK:

I. Románul

- *A. Răvășel* – Mircea Rosetti
- *Adrian Tătăran* – Panait Mușoiu
- *Andie Nordgren* – Anarhia relațională (introducere de *hopancarusel*)
- *bell books* – Să înțelegem patriarhatul
- *Colin Ward* – Anarhismul ca teorie a organizării
- *CrimethInc* – Vot vs. Acțiune Directă
- *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – piticul comunist
- *David Graeber* – Ești un anarhist? Răspunsul te-ar putea surprinde!
- *Dennis Fox* – Anarhism și psihologie
- *Necunoscut* – Slogane din mai 68
- *Emma Goldman* – Căsătorie și iubire
- *Emma Goldman* – Gelozia: cauze și posibile remedii
- *Emma Goldman* – Nu există Comunism în URSS
- *Errico Malatesta* – Anarhia
- *Giorgio Agamben* – De la un stat al controlului la către un praxis al puterii destituate
- *Institutul pentru Studii Anarhiste* – Genul
- *Ionuț-Valentin Cucu* – Kurzii, între naționalism identitar și federalism libertar
- *Martin Veith* – Neobosit! Iuliu Neagu-Negulescu
- *M.E.K.A.N.* – Demoni Dansatori: cugetări provizorii asupra mișcării free party siciliene
- *Mihail Bakunin* – Catehism revoluționar
- *Murray Bookchin* – Municipalismul libertar
- *Philip Richlin* – 10 reguli pentru o societate non-violentă
- *Piotr Kropotkin* – Ordinea
- *Robert Graham* – Ideea generală a Revoluției la Proudhon

- *Veda Popovici* – Poliția Ucide! Practici și principii pentru o solidaritate feminista anti-represivă
- *Vlad Brătuleanu* – Anarhismul în România

II. Magyarul

- *bell books* – Feminista politika
- *Giorgio Agamben* – Az ellenőrző államtól a destituáló hatalom praxisáig
- Határokon átvélő feminista manifesztum
- *Murray Bookchin* – Libertárius municipalizmus

III. Angolul

- *Cosmin Koszor-Codrea* – Science popularization and Romanian anarchism in the nineteenth century
- *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – the Communist Pipsqueak
- *M.E.K.A.N.* – Ecstasy in the time of cholera
- *Vlad Brătuleanu* – A Brief History of Anarchism in Romania

IV. Franciául

- *Veda Popovici* – La Police assassine ! Pratiques et principes pour une solidarité féministe contre la répression.

KÖNYVEK:

I. Románul

- Nicolas Trifon: un parcurs libertar internaționalist – interviuri
- *Iuliu Neagu-Negulescu* – Arimania
- *Mihail Bakunin* – Dumnezeu și Statul

Szerzői a Cross-Border Feminists azaz Határokon Átívelő Feministák: ALAMES (Ecuador); Associació stop violències (Andorra); Bibi Ni una menos – Soriano (Uruguay); Cabildo de mujeres (Ecuador); Creando Juntas (Ecuador); Collecti.e.f 8 maars (Belgium); Coordinadora Feminista 8M (Chile); Democracia Socialista (Argentína); Desmadres (Uruguay); Disidentes Violetas (Ecuador); Feministas Autónomas (Bolívia); Feministas con voz de maíz (Mexikó); Feministas en Holanda (Hollandia); Grupos Regionales de la Red para una Huelga Feminista en Alemania (Stuttgart, Berlin, Augsburg, Frankfurt/Main, “Gemeinsam kämpfen”, Leipzig); International Women’s Strike (USA) Luna Creciente (Ecuador); Minervas (Uruguay); Movimiento de Mujeres de Kurdistan en America Latina (Kurdisztán); Nina Warmi (Ecuador); Ni Una Menos (Argentína); Non Una Di Meno (Olaszország); Opinión Socialista (Argentína); Parlamento Plurinacional de Mujeres y Feministas (Ecuador); Radical Women/Mujeres Radicals (Ausztrália & USA); Red de feminismo populares y desde abajo (Uruguay); Revista Amazonas (Ecuador); Toutes en Grève (Franciaország); Unidad Latina en Acción (USA); International Group for Feminist Strike #14June (Svájc)

A koronavírus világiárvány gazdasági és társadalmi következményei fokozott mértékben érintik a nőket és a prekárius körülmények között élőket világszerte, ezért is A hallgatásod nem véd meg mottójú feminista fordítássorozatotunkat egy a témához kapcsolódó manifeszturnnal indítjuk.

A BLS (Bureau of Labor Statistics) felmérése szerint az USA-ban március-április-ben megszűnt 22 millió munkahely 55%-a női alkalmazottakat érintett. Romániában is hasonló a helyzet, a pandémia kezdete óta munkanélkülivé vált személyek kétharmada nő, így a tavalyi statisztikákhoz képest majdnem 50%-al nőtt a 24 éven felüli munkanélküli nők száma.

Az 1929-es és 2008-as gazdasági válságokhoz képest, amikor a növekvő munkanélküliség inkább a férfiakat érintette, az idej járvány leginkább a nők által végzett munkákat sodorta veszélybe. Victoria Stoiciu politológus szerint ez Romániában három tényezőnek köszönhető: a járvány hatásai különösen érződtek a textiliparban, ahol a dolgozók jelentős része nő; a nyugati államokban gondozói munkát végző romániai nők vélhetően jelentős része elvesztette a munkahelyét és munkanélküliként visszatért az országba, illetve az iskolák bezárása után, a részmunkaidőben vagy határozott idejű munkaszerződéssel dolgozó nők nagy része kénytelen volt otthon maradni és gondoskodni a gyerekeiről. Továbbá, a munkanélküliségen túl, a dolgozó nőket is nagyobb mértékben érintik a járvány hatásai: az EIGE (Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete) felmérése szerint az európai uniós országokban az egészségügyi dolgozók 76%-a és a bevásárlóközpontok pénztárosainak 82%-a nő. (A világiárvány romániai nőket érintő hatásairól a Scena9 román nyelvű cikkében olvashatunk részletesebben.)¹

1. Sociu, Ionuț; În pandemie, femeile plătesc un preț mai mare decât bărbații. Scena9. 2020.09.21. Online: <https://www.scena9.ro/article/somaj-pandemie-femei> (Utolsó elérés: 2020.10.07.)

A karantén ideje alatt világszerte megnövekedett a családon belüli erőszakos esetek száma, mely szintén a nőket érinti elsősorban: az ANES (Nemek Közötti Egyenlőség Országos Intézete) szerint a pandémia ideje alatt 2,3%-al több nő tett feljelentést Romániában és összesen 5431 jelentett esetről tudunk, melyből 4606 esetben az áldozat nő és az elkövetők 96%-a, azaz 4882 esetben férfi.²

Otthon kell maradnunk, azonban az otthon gyakran nem biztonságos. A munkahelyi prekaritást, a munkanélküliséget és a nemi alapú erőszakot pedig tovább fokozza a Romániában nagy mértékben megtapasztalható lakhatási válság: az Eurostat 2018-as adatainak megfelelően az EU-ban Romániában található a legtöbb túlzásúlt lakás és a jövedelmekhez képest itt a legmagasabbak a lakhatási költségek. A lakásárak 55%-al növekedtek Romániában az utóbbi 12 évben, míg az EU átlag 20%.³ Az otthon nem biztonságos és gyakran nem is létezik. Bár a szükségállapot ideje alatt felfüggesztették a kilakoltatásokat, annak lejártával újra ezrek kerülhetnek az utcára, miközben a romániai szociális lakásállományt nem bővítik és a kérvényezéstől akár 20 évet is várni kell egy szociális lakás odaítéléséig.⁴

Ahogy az alábbi manifesztumban is elhangzik, a világválság felerősítette az eddig is létező elnyomási mechanizmusokat és egyenlőtlenségeket, így a gazdasági világválság küszöbén fontosnak tartjuk, hogy helyi és határokon átvívelő szolidaritási és ellenállási mozgalmakat alakítsunk ki. A járvány előtti állapothoz nem térhetünk vissza, igazságosabb jövőt követelünk mindenki számára.

Ugron Nóra sorozatszerkesztő bevezetője

2. *Violența domestică: 4.856 de ordine de protecție provizorii în 7 luni. 96% dintre autori sunt bărbați. Radio Europa Liberă. 2020.09.12. Online: <https://romania.europalibera.org/a/violen%C8%9Ba-domestic%C4%83-4-856-de-ordine-de-protect%C5%A3ie-provizorii-%C3%AEn-7-luni-96-dintre-autori-sunt-b%C4%83rba%C8%9Bi/30834738.html> (Utolsó elérés: 2020.10.07.)*

3. A lakhatási igazságság és a méltóságos körülmények közti lakásbérlet gyakorlatilag pusztán a sokaknak Romániában. A témában lásd Ioana Vlad és Victor Vozian román nyelvi elemzését a Cutra folyóiratban. Online: <http://cutra.ro/e-practic-un-vis/>

4. A témában ajánljuk a Blocul pentru Locuire azaz magyarul a Lakhatásért Blokk akciónak követését. Ők egy decentralizált romániai aktivistahálózat, amely a közösségeknek a szerepvállalásért és politikai szerveződésért küzd a lakhatási igazságtalansággal szemben. A kolozsvári Căși sociale ACUM / Social housing NOW, a temesvári Dreptul la Oraș, az Asociația Femeilor Rome – E-Romnja, a bukaresti Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire és a RomaJust – Asociația Juriștilor Romi csoportokból áll.

patriarchális gyarmati kapitalista rendszer.⁶ Rojávában a kurd nők, a háborúval szembeni történelmi ellenállás közepette, a világválságra válaszul a közösség egészségének és területük konföderációs önszerveződésének a határokon átvívelő megerősítésével, valamint öngazgatású és ökológiai gazdasági hálózatok kiterjesztésével reagálnak.

Különböző materiális háttérből érkezve, az általunk beszélt nyelvek, gyakorlataink és diskurzusaink pluralitásából megszólalva összefogunk, hogy támogassuk, megerősítsük és összefonjuk küzdelmeinket, ellenállásunk és szolidaritásunk különböző formáit, amelyek globálisan spontán módon jelennek meg és amelyek központi szerepet játszanak jövőbeni kezdeményezéseink fellendítésében. Az elmúlt négy év globális feminista sztrájkjai megtanították nekünk, hogy egyesülve nagyobb erővel lázadhatunk fel a patriarchális és elnyomó „normalitás” ellen. Most még fontosabb, mint valaha, hogy több ezer hangunkat ugyanabba az irányba hallassuk, hogy elkerüljük azt a széttagolódást, amelyet a világválság kényszerít ránk. Most még nem árasztathatjuk el az utcákat feminista erőnkkel, de továbbra is dühösen emeljük fel hangunkat egy olyan rendszer erőszakával szemben, amely kizsákmányol, elnyom és megöl; és továbbra is elítéljük bűneiért, hogy amikor visszatérhetünk az utcai frontvonalra, még nagyobb számban tehesük ezt.

Folytatjuk a határokon átvívelő feminista felszabadítás folyamatát, amelyet kollektíven és kiterjedten szövünk. Folytatjuk a harcot, hogy olyan életet építhessük fel magunknak, amilyent mi akarunk és amilyenre vágyunk. Felszólítunk mindenkit, aki elutasítja a patriarchális, kizsákmányoló, gyarmati és rasszista erőszakot, hogy mozgósítsák közösségeiket és fogjanak össze a globális feminista küzdelem gazdagítása és megerősítése érdekében, mert ha összefogunk, nemcsak a világválságból tudunk kilábalni, hanem mindent megváltoztathatunk.

Éljenek a nők és mindazok, akik küzdenek!

*Fordította Ugron Nóra
Az eredetivel egybevetette Bíró Noémi*

6. A szexuális szolgáltatások igénybevételének dekriminalizálását illetően nincs konszenzus a szem szerkesztőségében, azonban szolidárisak vagyunk az érintett személyek szociális segítségnyújtásért és társadalmi igazságságért folytatott küzdelmében.

a tőke szükségleteinek rendel alá. Ez ugyanazoknak az egyensúlyhiányoknak kedvez, amelyek lehetővé tették a koronavírus terjedését. A természeti erőforrások széles körű kitermelése, az ipari és nagyüzemi élelmiszergyártás, az egy-növényes gazdálkodás és a környezetszennyezés embermilliókat taszít egy új, soha nem látott élelmiszerválságba.

Úgy gondoljuk, hogy a kormányok válaszai teljesen elégtelenek, és elutasítunk minden olyan politikát, amely továbbra is a vállalatokat finanszírozza az egészségügy helyett, és a világválságot a kitermelési projektek megszüntetésére használja. Bár az állami intézkedések sokfélék, a válságra adott kapitalista válasz a világ minden részén ugyanazt a logikát követi: a nyereséget az életünk fölé helyezi, a válság költségeit ránk hárítja, ezeknek a hatásai pedig nem ideiglenesek lesznek. Nem akarunk még nagyobb adóssággal és szegénységgel terheltlen lépni ki ebből a „vészhelyzetből”! Határokon átnyúló, feminista kiutat akarunk a válságból, hogy ne az egyenlőtlenség és az erőszak által strukturált normalitáshoz térjünk vissza.

A munkásosztálybeli lakónegyedekben az emberek szerveződnek a nőgyilkosságok és a családon belüli erőszak eseteinek növekedése ellen tiltakozva. Háztartási alkalmazottak világszerte elítélik rendkívüli gazdasági bizonytalanságukat és jogaik hiányát. Az ápolók és az orvosok tiltakoznak a védőfelszerelések hiánya ellen, kijelentve, hogy életük nem feláldozható. A raktárakban és gyárakban dolgozók ezrei sztrájkolnak, mert nem hajlandók egészségüket áldozni a vállalati nyereség érdekében. Az őslakos nők közösségeikben továbbra is küzdenek a kitermelési projektek megvalósítása, valamint a közösségi területek és erőforrások privatizálása ellen. A börtönökben a fogvatartottak a rendkívül rasszista katonai-ipari komplexum embertelen börtönköri körülményei ellen szólnak fel. Az afrikai leszámazottak és a fekete közösségek mindenütt elítélik az intézményes rasszizmust a világválság kezelésében, a bevándorlók pedig vízumot igényelnek, hogy ne legyenek többé kiszolgáltatva a kizsákmányolást és az erőszakot fokozó körülményeknek. A szexmunkások továbbra is munkájuk dekriminalizálását követelik azért, hogy ne legyenek kizárva a társadalmi kiegyenlítő projektekből és ne stigmatizálja őket többé a

HATÁROKON ÁTIVELŐ FEMINISTA MANIFESZTUM⁵ Lépünk ki közösen a világválságból

Nem fogunk visszatérni a normalitáshoz, mert a normalitás volt maga a probléma: az új globális egészségügyi, gazdasági, ökológiai és élelmiszerválsággal szembeülve a globális feminista és transzfeminista mozgalom nem adja meg magát az elszigeteltségnek és nem hallgattatja el küzdelmeit a lakhelyeinken alkalmazott korlátozó intézkedések ellenére sem. A nők és LMBTQI+ emberek világszerte elutasítják, hogy alávéssék magukat a világválság következtében fokozódó erőszak sokféle formájának, és az utóbbi évek globális feminista tüntetési hatására megerősödve, ellenálló gyakorlatainkat összefonva, szerveződni kezdünk.

Ez a válság feltárja és felerősíti az erőszakot, a hierarchiákat, a koloniális kapitalista patriarchátus általi elnyomás, kizsákmányolás és egyenlőtlenség strukturális gyökereit, amelyek ellen mindig is küzdöttünk és küzdeni fogunk. Pontosán a krízis hatására létrejött feszültségből és hasadásokból emelkednek ki az általunk képviselt ellenállás és szolidaritás új formái. Ez az ellenállás, amihez csatlakozni akarunk, és azt szeretnénk, ha ez globális szinten visszhangozna kollektív hangunkban, hogy együtt lépünk ki az elszigeteltségből, és aláássuk az uralkodó paradigmákat a feminista, transzfeminista és antipatriarchális tudásunk és gyakorlataink megerősítésével.

A koronavírus mindnyájunkat érinthet, de a világválság hatásai differenciáltak, különösen határokon átnyúló perspektívából nézve, nőkként és LMBTQI+ emberekként meghatározott pozícióinkból kiindulva.

Azt mondták, maradjunk otthon, nem véve figyelembe, hogy az otthon sokaknak nem egy biztonságos hely, illetve vannak, akiknek nincs otthonuk. A nőgyilkosságok, valamint a nők és LMBTQI+ személyek ellen elkövetett erőszak gyakorisága megnövekedett a válság kezdete óta, a karantén

5. A manifesztum angol nyelven a *Spectre Journal* folyóiratban jelent meg 2020. áprilisában: <https://spectrejournal.com/cross-border-feminist-manifesto/?fbclid=IwAR0bfb0UeadtxzC-nddsWJHOGSMH8sfo-Umw16pizYP6JuSMX62dZ7gx5naQ>

pedig még nehezebbé tette, hogy a férfiak által elkövetett agresszió és a nemi alapú erőszak ellenében érvényesítsük a szabadság és önmeghatározás iránti vágyunkat.

A válság veszélyezteti a reprodukív munka materiális feltételeit, fokozza a nők és az LMBTQI+ személyek produktív és reprodukív munkájának intenzitását és prekaritását: míg ezek a munkák mindig is láthatatlanok és kizsákmányoltak voltak, mostanra egyre inkább láthatóvá válik, hogy szükség van rájuk, rávilágítva arra a központi politikai jelentőségre, amellyel rendelkezünk, és amelyet mindig is követeltünk.

Egyrészt, a patriarchális rendszer a legkiszolgáltatottabbak, az idősek és a gyerekek gondozását a nőkre hárítja, így növelve a háztartási munka terheit. Másrészt, sok nőnek – ápolónak, orvosnak, gondnoknak, pénztárosnak, munkásnak, gyógyszerésznek – az élvonalban kell lennie ebben a vészhelyzetben, egészségüket veszélyeztető körülmények között kell dolgoznia, elnyújtott munkaidőben és gyakran nyomorult bérekért.

A háztartási és gondozói munkákat, valamint számos prekárius vagy informális munkát gyakran bevándorló, afrikai leszármazott, fekete vagy bennszülött nők végeznek, akiket most nem csak elbocsátanak, mindenféle lehetőség nélkül, hogy eltartsák magukat vagy fizessék orvosi költségeiket, hanem tartózkodási engedély nélkül is maradnak, kiszolgáltatottabbá válnak a rasszista támadásoknak, és jobban ki vannak téve a fertőzéses egészségügyi és gazdasági következményeinek, mivel gyakran a legnépesebb és legszegényebb területeken élnek.

Így, egyrészt, életünket feláldozhatóvá válik a krízis átvészélése érdekében, másrészt a nem produktívnak tartott testek, valamint a fogyatékkal élők teste teljesen láthatatlanok, prekáriusak és védtelenek maradnak.

A bennszülött és őslakos közösségekben a nők által végzett gondoskodó és létfenntartó munka egyre intenzívebbé válik, miközben továbbra is ők azok, akik a városok ellátásához szükséges élelmiszereket előállítják. Ők hangsúlyozzák központi szerepüket az élelmiszer előállításában és mozgósításában, valamint a járvány kezelésére irányuló kölcsönös támogató intézkedések kidolgozásában.

Egyes országok csak akkor nyitják meg határaikat a bevándorlók előtt, ha munkájukat szükségesnek tartják az élelmiszer-stabilitás biztosításához a pandémia idején, míg más országok nemcsak a bevándorlók, hanem saját lakóik előtt is bezárják határaikat, menekülttáborokban hagyva őket, és megsértik az egészséghez való jogukat, illetve azt a jogukat, hogy visszatérjenek a lakóhelyükre.

A háborúk és laza területek különböző frontjain, mint például a kurd és palesztin népek esetében, a területek patriarchális és imperialista inváziója folyamatosan zajlik. Ez nehezíti a megfelelő ellátáshoz való hozzáférés lehetőségeit, így felerősítve a támadást a kurd nők forradalma és minden olyan nő küzdelme ellen, aki a gyarmati és patriarchális uralomtól mentesen szeretne élni.

Míg napjainkban az egészség és az élet minden eddiginél inkább kollektív és politikailag kulcsfontosságú kérdéssé válik, az évek óta tartó neoliberális politikák – különböző intenzitással – az egyéni felelősség terhét írják elő: számos országban az egészségügyi és a szociális védelmi rendszert leépítéseknek és megszorításoknak tették ki, emberek ezreit hagyva gyógyszerek nélkül, arra kényszerítve őket, hogy szolidaritási és kölcsönös gondoskodási hálózatok létrehozásával próbáljanak meg szembenézni az állami támogatás hiányával; más országokban pedig soha nem létezett közegészségügyi és szociális védelmi rendszer, és a helyzet súlyosbodott a gazdasági megszorítások és a kiigazítási tervek széles körű alkalmazásával. Ezenkívül a válságot sok esetben a nők és az LMBTQI+ személyek szexuális és reprodukív jogainak további korlátozására használják.

Egy másik szempont, amely által a neoliberalizmus legbrutálisabb arcát mutatja, a városi és vidéki, valamint az őslakos területek militarizálása, és a túlzott rendfenntartás olyan fegyveres erők által, akik a rendkívüli helyzetet és a kormányok már meglévő demokratikus törekvését kihasználva elfojtják a lázadás minden nyomát, a kialakulóban lévő szolidaritási hálózatokat kriminalizálják, hogy az állam egyre inkább tekintélyelvű és elnyomó parancsnoki láncát biztosítsák.

Végül pedig még nyilvánvalóbbá vált, hogy nem fogadhatjuk el azt a környezeti és ökológiai pusztítást, amely minden élő fajt és természeti erőforrást